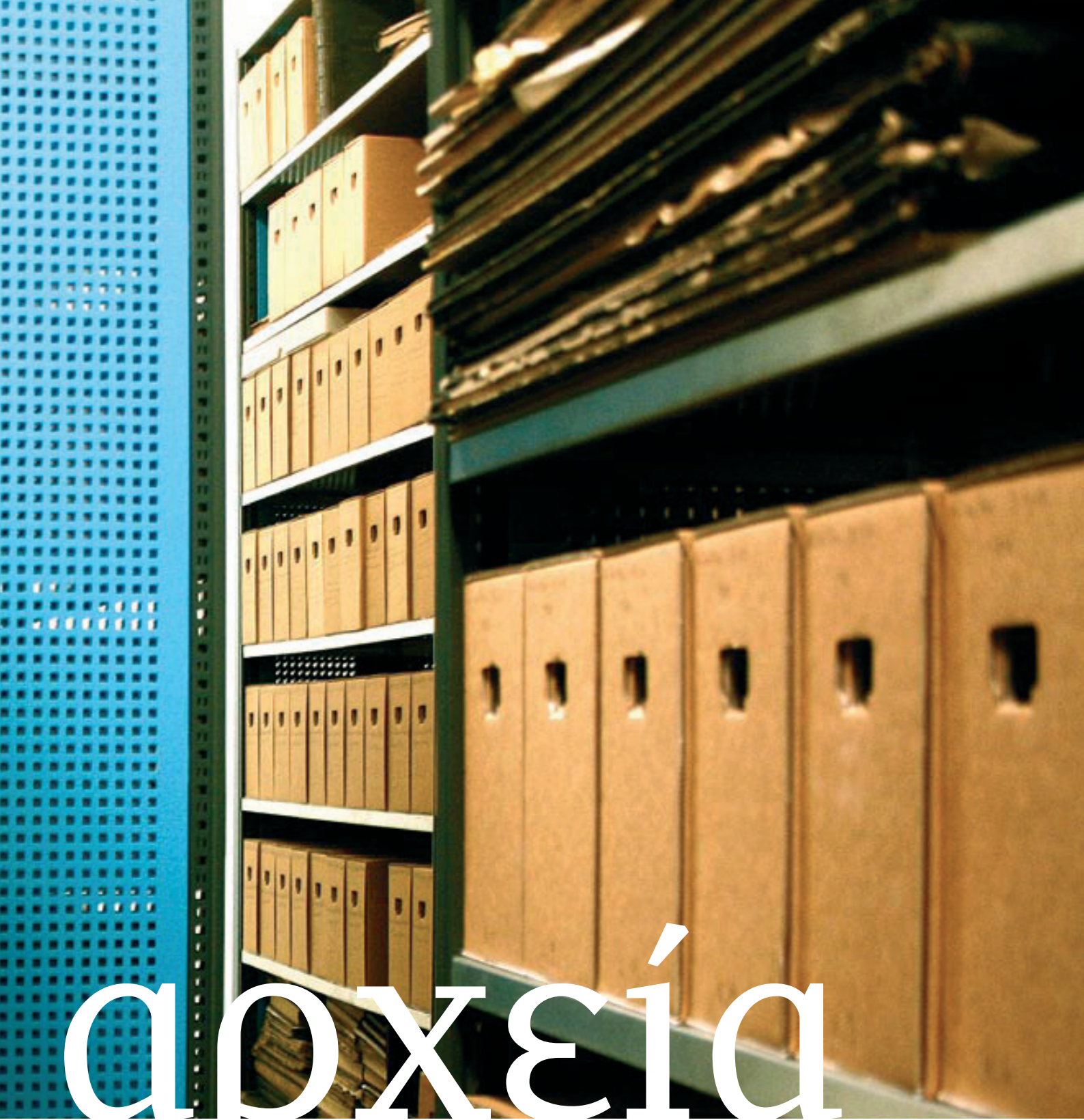

αρχεία

ΠΗΓΕΣ ΓΝΩΣΗΣ,
ΠΗΓΕΣ ΜΝΗΜΗΣ

Ένα σύγχρονο αρχείο: Το Ιστορικό Αρχείο
της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

12

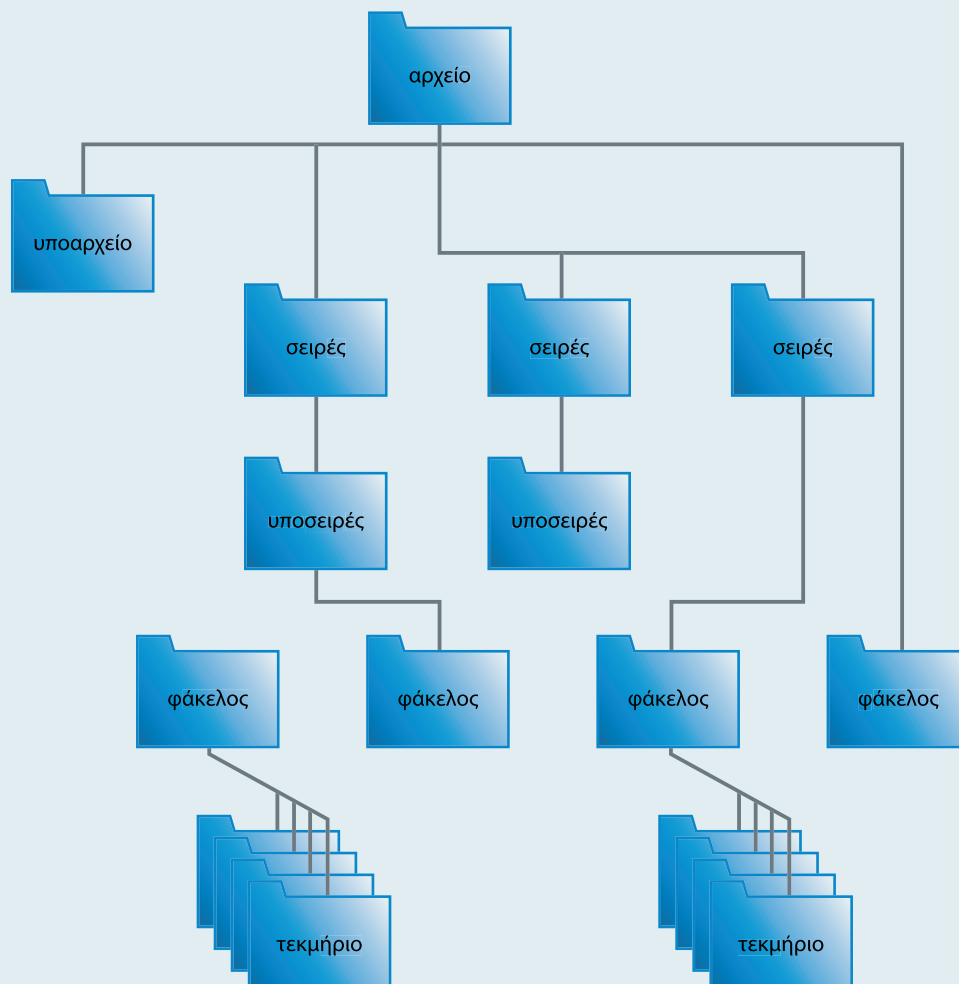
Ο κύκλος ζωής μιας επιχείρησης μέσα από τα τεκμήριά της

Όλες οι επιχειρήσεις, κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους, συσσωρεύουν με φυσική διαδικασία τεκμήρια. Ένα μέρος από αυτά διατηρείται και αρχειοθετείται γιατί, πρώτον, κρίνεται πως, σύμφωνα με τις νομικές υποχρεώσεις της επιχείρησης ή σε σχέση με την άσκηση των δραστηριοτήτων της, τα τεκμήρια αυτά αποτελούν απόδειξη των αρμοδιοτήτων, των πολιτικών, των αποφάσεων, των διαδικασιών, των λειτουργιών και των διαφόρων δραστηριοτήτων της ή, δεύτερον, κρίνεται πως περιέχουν δεδομένα με πληροφοριακή και διηνηκή αξία τόσο για τους υπευθύνους της επιχείρησης όσο και για τους μελλοντικούς ερευνητές.

Το Ιστορικό Αρχείο της ΕΤΕ δημιουργήθηκε για

τη διάσωση και προβολή του ιστορικής σημασίας αρχειακού υλικού της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Η Τράπεζα από την ίδρυσή της (1841) επέδειξε ιδιαίτερη φροντίδα για το αρχειακό της υλικό. Έτσι σήμερα διαθέτει ένα πλήρες ιστορικό αρχείο, τα χρονικά όρια του οποίου ταυτίζονται σχεδόν με την ύπαρξη του νεοελληνικού κράτους. Σήμερα η ανεξάρτητη υποδιεύθυνση του ΙΑ/ΕΤΕ στεγάζεται στο Μέγαρο Διομήδη επί της οδού 3ης Σεπτεμβρίου 146 στην Αθήνα και δραστηριοποιείται σε αρχειακές, ιστορικές, ερευνητικές, εκδοτικές και εκπαιδευτικές εργασίες και πρωτοπορεί στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών για τη διαχείριση του αρχειακού του υλικού. Οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις που

Σχήμα επιπέδων ταξινόμησης ενός αρχείου

οδηγούν στη σύσταση του Ιστορικού Αρχείου χρονολογούνται από το 1938, όταν αποφασίστηκε η σύσταση ομάδας για τη συγγραφή της ιστορίας της Τράπεζας και η ίδρυση Ιστορικού Αρχείου και Μουσείου με αφορμή τον εορτασμό της εκατονταετηρίδας από την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας. Όμως ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ανέστειλε τον εορτασμό και έθεσε για χρόνια σε αδράνεια τα όργανα που είχαν συσταθεί για τη συγγραφή της ιστορίας και την ίδρυση ιστορικού αρχείου. Τελικά το ΙΑ/ΕΤΕ θα συσταθεί το 1962. Από τότε θα αναπτύξει σταδιακά τις ποικίλες δραστηριότητές του και την κτηριακή του υποδομή, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την ανάδειξή του σε ένα από τα πλέον σύγχρονα

ευρωπαϊκά αρχεία.

Το Ιστορικό Αρχείο επιτρέπει σήμερα την πρόσβαση στα αρχεία της περιόδου από το 1841 μέχρι το 1966, καθώς και σε πρωτότυπα ή αντίγραφα αρχείων άλλων φορέων και προσωπικοτήτων που έχουν περιέλθει στην κυριότητά του. Από το 2002 έχει επίσης αναλάβει τη διαχείριση και παρουσίαση στο κοινό των συλλογών της Εθνικής Τράπεζας πλην της Καλλιτεχνικής Συλλογής.

Στο αρχείο της ΕΤΕ έχει αποτυπωθεί ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής ιστορίας του νεότερου ελληνικού κράτους αλλά και σημαντικές πτυχές της πολιτικής, πολιτισμικής και κοινωνικής μας ιστορίας.

Το κτήριο του ΙΑ/ΕΤΕ.

Παραδείγματα σειρών από το αρχείο της ΕΤΕ

Σειρά 10

Δάνεια: Για παράδειγμα, έκδοση δημόσιων δανείων: α. για κατασκευή δημόσιων έργων, λ.χ. δημόσιο δάνειο του 1887 για την κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής Μύλων Ναυπλίου-Καλαμάτας, β. για κάλυψη πολεμικών δαπανών, λ.χ. δημόσιο δάνειο του 1914 για χρηματοδότηση πολεμικών δαπανών κατά τους βαλκανικούς πολέμους, γ. προσφυγικά δάνεια, λ.χ. προσφυγικό δάνειο του 1924 με στόχο την κάλυψη των δαπανών για εγκατάσταση των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 κ.ά.

Σειρά 26

Κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα:

Για παράδειγμα, έρανοι και εισφορές για σεισμοπαθείς, πρόσφυγες και τραυματίες πολέμου.

Σειρά 32

Κατοχή και ανασυγκρότηση: Για παράδειγμα, η συμμετοχή της ΕΤΕ στον πανελλήνιο έρανο

κοινωνικής πρόνοιας και άλλους εράνους, ο ρόλος της ΕΤΕ στην εκτέλεση και στο διακανονισμό παραγγελιών πολεμικού υλικού και πολεμοφοδίων, επισιτισμός προσωπικού και οικογενειών, μελέτη για χρήση του Αμβρακικού Κόλπου ως ενεργειακού ταμιευτήρα, ο ρόλος της ΕΤΕ στη διαχείριση της οικονομικής βοήθειας των ΗΠΑ προς την Ελλάδα για ανασυγκρότηση (Σχέδιο Μάρσαλ), στοιχεία για την απεργία της 9ης Σεπτεμβρίου 1942 κτλ.

Σειρά 33

Προσωπικό ΕΤΕ: Η σειρά περιλαμβάνει ατομικά και οικονομικά στοιχεία υπαλλήλων της ΕΤΕ (διαγωνισμοί και αιτήσεις προσλήψεων, συμμετοχή σε απεργίες, δάνεια στέγασης, δάνεια εκπαιδευτικά κ.ά.).

Σειρά 34

Βιομηχανική Πίστη: Όπως δάνεια προς χημικές, οικοδομικές, υφαντικές βιομηχανίες, βιομηχανίες τροφίμων, καπνοβιομηχανίες, συγκοινωνίες κ.ά.

Σειρά 35

Αγροτική Πίστη: Η σειρά περιλαμβάνει δάνεια που παρείχε η ΕΤΕ σε αγροτικές περιφέρειες της χώρας, προς αγροτικούς συνεταιρισμούς, καλλιεργητές σταφίδας ή καπνού, αγρότες πρόσφυγες κ.ά.

Σειρά 37

Τεχνικές Υπηρεσίες: Στη σειρά φυλάσσονται μελέτες για αστικά κτήρια της ΕΤΕ, για κατασκευές μεγάλων τεχνικών έργων, λ.χ. σιδηροδρόμων, υδροηλεκτρικών εργοστασίων, οδοποιίας κ.ά.

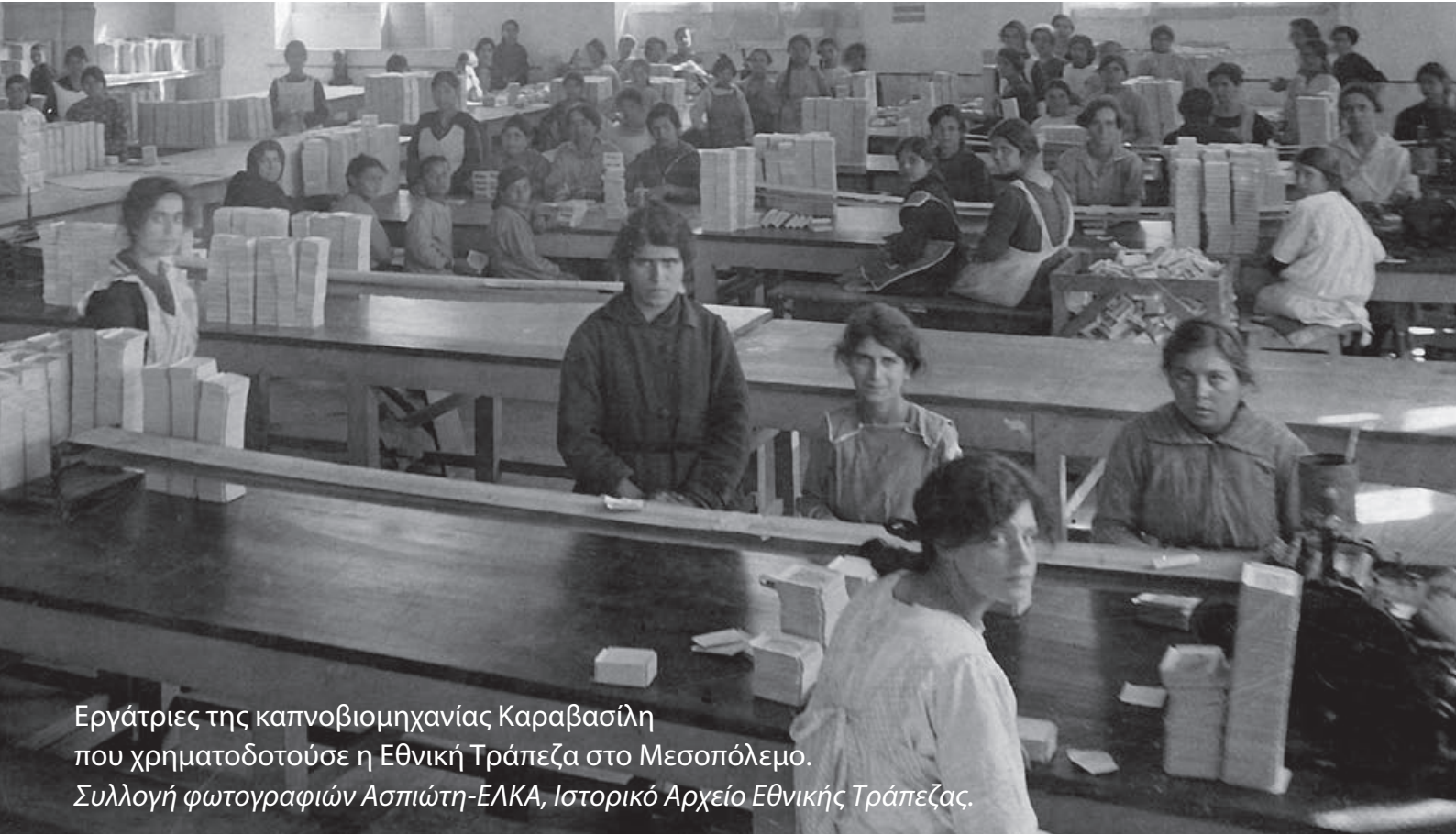
Σειρές 53-57

Διαχείριση Κτημάτων εξ Ανταλλαγής:

Πρόκειται για υλικό που δημιουργήθηκε από υπηρεσίες της ΕΤΕ κατά τη διαδικασία αποζημίωσης των προσφύγων που εκδιώχθηκαν από την Τουρκία και κατέφυγαν στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922.

Εργαστήριο μικροφωτογράφισης
και ψηφιοποίησης.

Εργάτριες της καπνοβιομηχανίας Καραβασίλη που χρηματοδοτούσε η Εθνική Τράπεζα στο Μεσοπόλεμο. Συλλογή φωτογραφιών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας.

Είδη πληροφοριών που περιέχονται στα αρχειακά τεκμήρια

Οικονομία

Πλήθος στοιχείων που σχετίζονται με την οικονομική ζωή του τόπου, από τα μέσα του 19ου αιώνα και εξής, είναι αποθηκευμένα στα αρχεία της ΕΤΕ.

Η Εθνική Τράπεζα (το πρώτο πιστωτικό ίδρυμα της χώρας, που συγκροτήθηκε λίγα χρόνια μετά τη σύσταση του μετεπαναστατικού ελληνικού κράτους) αποτέλεσε κι αποτελεί το βασικότερο μοχλό του χρηματοπιστωτικού μας συστήματος και τον ισχυρότερο οικονομικοκοινωνικό μηχανισμό του ελληνικού κράτους.

Πιο συγκεκριμένα, η ΕΤΕ ξεκίνησε χρηματοδοτώντας το εμπόριο και τη γεωργία και έχοντας παράλληλα το αποκλειστικό

εκδοτικό προνόμιο (το δικαίωμα έκδοσης χαρτονομισμάτων –όχι πάντα αποκλειστικό– το διατήρησε για 87 χρόνια, οπότε και το παραδίδει στη νεοϊδρυθείσα Τράπεζα της Ελλάδος). Σε αυτήν απευθύνονταν οι ελληνικές κυβερνήσεις –ιδιαίτερα μέχρι το 1930– για δάνεια, ώστε να καλύψουν τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, κυρίως σε εποχές κρίσεων και εθνικών αγώνων.

Σταδιακά, επεξέτεινε τις δραστηριότητές της και σε άλλους τομείς της οικονομίας (λ.χ. χρηματοδότηση ναυτιλίας, βιομηχανίας, τουρισμού) και ανέπτυξε, τελικά, όλες τις χρηματοοικονομικές λειτουργίες. Από τα τέλη του 19ου αιώνα ενίσχυσε με σημαντικά κεφάλαια την εκτέλεση μεγάλων παραγωγικών έργων.¹

1. Χρηματοδότησε την κατασκευή των πρώτων σιδηροδρόμων, της Διώρυγας της Κορίνθου, έργα οδοποιίας, καθώς και μελέτες για την ύδρευση της Αθήνας και εγγειοβελτιωτικών έργων. Συμμετείχε στην ίδρυση των πρώτων ακτοπλοϊκών εταιρειών και στις εταιρείες παραγωγής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Πρωτοστάτησε στην εκπόνηση μελετών εκμετάλλευσης των υδατοπτώσεων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και στη συνέχεια, το μεσοπόλεμο, στην ανασυγκρότηση του τομέα παραγωγής και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας για την περιοχή της Αθήνας.

Κοινωνία και πολιτισμός

Πέρα από τις ποικίλες πληροφορίες που υπάρχουν σχετικά με το κοινωνικό προφίλ του ανθρώπινου δυναμικού που έχει στελεχώσει την Τράπεζα και των οικογενειών τους (ύψος αμοιβών, τόπος καταγωγής, μορφωτικό επίπεδο και οικογενειακή επιφάνεια προσωπικού και οικογενειών τους κ.ά.), στα αρχεία της ΕΤΕ μπορεί κανείς να εντοπίσει πληροφορίες που αφορούν ευρύτερα την ελληνική κοινωνία και τον πολιτισμό.

Για παράδειγμα, υπάρχουν αρχειοθετημένοι κατάλογοι εισφορών, εράνων, αποζημιώσεων, που διαχειρίστηκε η ΕΤΕ για λογαριασμό του ελληνικού κράτους, ή εκδόσεις βιβλίων και λευκωμάτων που αναλύουν πτυχές της ιστορίας και της οικονομίας του νεοελληνικού κράτους.

Παράλληλα με τις χρηματοπιστωτικές της εργασίες η Εθνική έχει να επιδείξει αξιόλογο κοινωνικο-πολιτιστικό έργο. Συμπαραστέκεται στις φυσικές ή εθνικές περιπέτειες και καταστροφές

του ελληνικού λαού. Κατά τη διάρκεια των εθνικών αγώνων (Μακεδονικός και Κρητικός Αγώνας, βαλκανικοί και οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι) χορήγησε άμεση οικονομική βοήθεια για τις ανάγκες του στρατού, την περίθαλψη θυμάτων, την αποκατάσταση προσφύγων κ.ά. Επίσης συνέβαλε και συνεχίζει να συμβάλλει σε φιλανθρωπικούς και κοινωφελείς σκοπούς και στηρίζει καλλιτεχνικές δραστηριότητες διαφόρων φορέων. Τέλος, σημαντικό είναι το εκδοτικό έργο της ΕΤΕ (εκδόσεις ΙΑ/ΕΤΕ και ΜΙΕΤ), καθώς και το ενδιαφέρον που πάντα εκδηλώνει για την αρχιτεκτονική των κτηρίων της.

Πολιτική

Μέχρι την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος το 1928 η ΕΤΕ είχε αναλάβει για λογαριασμό του ελληνικού κράτους τις διαπραγματεύσεις και τη διεκπεραίωση των εθνικών δανείων. Η εξασφάλισή τους θα επέτρεπε στο κράτος να εφαρμόσει την εκάστοτε πολιτική του. Για

Ρουχισμός που συγκεντρώθηκε από τον Αμερικανικό Έρανο για την ανακούφιση του πληθυσμού από τα δεινά του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Από το φάκελο του Αμερικανικού Εράνου, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας.

παράδειγμα, η εξασφάλιση δανείων για τη χρηματοδότηση των βαλκανικών πολέμων συνεισέφερε στην εφαρμογή της πολιτικής που το ελληνικό κράτος είχε αποφασίσει να διαγράψει εκείνη τη σημαντική ιστορική στιγμή. Η εξασφάλιση πάλι του προσφυγικού δανείου του 1924 αποδείχτηκε βασικός παράγοντας αποκατάστασης των προσφύγων, με πολλαπλές πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις για την Ελλάδα.

Είναι κοινά αποδεκτή η στενή σχέση οικονομίας και πολιτικής. Και ο ρόλος της ΕΤΕ ως ισχυρού οικονομικού μηχανισμού του νεοελληνικού κράτους δικαιολογεί την ύπαρξη στα αρχεία της πολύτιμου ιστορικού υλικού που αφορά, για παράδειγμα, την εξασφάλιση δανείων σε κρίσιμες για τη χώρα ιστορικές στιγμές. Η δυνατότητα που οι πιστώσεις αυτές έδωσαν στο ελληνικό κράτος ώστε να ανταποκριθεί σε πολεμικές και κοινωνικές δαπάνες επηρέασε ασφαλώς και την πολιτική του.

Τρόπος ταξινόμησης

Το αρχειακό υλικό στο ΙΑ/ΕΤΕ ταξινομείται με βάση τις αρχές της αρχειονομίας: πρώτον, της προέλευσης του υλικού και, δεύτερον, της αρχικής τάξης.

Η πρόσβαση στα τεκμήρια του ΙΑ/ΕΤΕ

Όλος ο θησαυρός πληροφοριών που απόκειται στο ΙΑ/ΕΤΕ είναι προσβάσιμος σε όλους όσοι επιθυμούν να αντλήσουν στοιχεία από τα αρχεία του.

Η εύκολη πρόσβαση επιτυγχάνεται: α. με τη σωστή διατήρηση του αρχειακού υλικού, β. με την υποστήριξη μιας σύγχρονης υποδομής, η οποία διευκολύνει τον εντοπισμό του υλικού και την «ανάγνωσή του» αφότου έχει αναπαραχθεί σε άλλο υπόστρωμα, αφότου δηλαδή έχει μικροφωτογραφηθεί και ψηφιοποιηθεί.

Ατμοπλοΐα Αφών Φουστάνου, Πειραιάς (1958). Από τους φακέλους χρηματοδότησης πελατών της ΕΤΕ στον τομέα της Ναυτιλίας, *Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας*.

Βιβλιογραφία

Εμείς και η Τράπεζα, τχ. 21 / Μάιος 2003, αφιέρωμα στο ΙΑ/ΕΤΕ.

ΙΑ/ΕΤΕ, Εκπαιδευτικά προγράμματα, εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, Αθήνα 2009.

ΙΑ/ΕΤΕ, Οδηγός πρόσβασης στο Ιστορικό Αρχείο, αρχειακά τεκμήρια, συλλογές, εκθέσεις, Αθήνα 2008.

ΙΑ/ΕΤΕ, Οι εκδόσεις του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας, Αθήνα 2003.

ΙΑ/ΕΤΕ, Το κτήριο του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας επί της οδού 3ης Σεπτεμβρίου 146, Αθήνα 2003.

Λιάτα, Ευτυχία, Γενικό ευρετήριο του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τραπέζης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1980.

Πηγή από το διαδίκτυο

<http://www.nbg.gr/hanbg>

Γενική επιμέλεια:

Γεράσιμος Νοταράς, Επικεφαλής Ιστορικού Αρχείου Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
Στέλλα Χρυσουλάκη, Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Επιμέλεια έκδοσης:

Εύη Πίνη, Αρχαιολόγος, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Κείμενα:

Μαρία Λεμπέση, Ιστορικός, Ιστορικό Αρχείο ΕΤΕ

Διορθώσεις κειμένων:

Φωτεινή Κορδού, Στέφανος Στεφάνου, Επιμελητές εκδόσεων, Ιστορικό Αρχείο ΕΤΕ

Ηλεκτρονική – καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ Σχήμα και Χρώμα, παραγωγική μονάδα γραφικών τεχνών

Copyright © Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 2009

ISBN: 978-960-214-864-8, 978-960-88264-8-9

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ